

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“___” травня 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньою програмою «Економіка та планування бізнесу»

на тему: «**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ**
ПІДПРИЄМНИЦТВА (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)»

Виконавець:

студентка ЦЗФН

Чернявська Яна Русланівна _____

Науковий керівник:

к.е.н, доцент

Клевцєвич Наталія Анатоліївна _____

Одеса 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	6
1.1 Поняття малого та середнього підприємництва, необхідність регулювання його розвитку	6
1.2 Основні механізми державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва	13
1.3 Досвід зарубіжних країн у реалізації політики державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ	29
2.1 Сучасний стан розвитку малого та середнього підприємництва	29
2.2 Аналіз механізмів підтримки малого та середнього підприємництва	39
2.3 SWOT-аналіз стану розвитку малого та середнього підприємництва в Одеській області	47
РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ	51
3.1 Пріоритетні напрямки реалізації політики державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва в регіоні	51
3.2 Інструменти регіональної політики з розвитку малого та середнього підприємництва в Одеській області	56
ВИСНОВКИ	61
Список використаних джерел	64
Додатки	68

ВСТУП

Актуальність теми. Мале та середнє підприємництво (далі – МСП) є важливою структурною частиною ринкової економіки, елементом конкурентного ринкового механізму. Без підприємництва економіка не може ані функціонувати, ані розвиватись. Саме малі та середні підприємства, оперативно реагуючи на зміну ринкової кон'юнктури, надають ринковій економіці необхідної гнучкості. Крім цього, підприємництво мобілізує значні фінансові та виробничі ресурси населення. В економіці розвинених країн завдяки малим та середнім формам господарювання (більше 90% всіх підприємств) забезпечується близько 30 -70% валового внутрішнього продукту (ВВП). Так, наприклад, у Великобританії МСП охоплює 96% підприємств країни і виробляє 30% ВВП; в Японії 80% працездатного населення зайняте у сфері дрібних та середніх підприємств; в Італії ця частка становить 99%. З огляду на такі показники, у розвинених країнах малі та середні підприємства давно стали ключовою і невід'ємною частиною системи ринкового господарювання.

На сучасному етапі розвитку економіки України МСП характеризується динамічністю, сприяє вирішенню проблем зайнятості населення, породжує конкуренцію, забезпечуючи зростання експортного потенціалу та наповнення внутрішнього ринку споживчими товарами та послугами. Тому уряди багатьох країн із різним рівнем соціально-економічного розвитку надають великого значення малим і середнім підприємствам, всіляко підтримують їхню діяльність. Важливим напрямом економічних реформ в Україні є також створення сприятливого середовища для формування та функціонування суб'єктів малого та середнього бізнесу, які є одним із дійових засобів розв'язання першочергових соціально-економічних проблем.

Зазначене вище обумовило потребу у з'ясуванні складу і структури МСП, процесу становлення МСП в Україні, необхідності державної підтримки

МСП, пошуку шляхів удосконалення механізмів державної підтримки малого та середнього підприємництва.

Питання державної підтримки МСП висвітлювались у працях відомих вчених, зокрема таких як: А. Бутенко, М. Войнаренко, Т. Уманець, А. Ковальов та ін. Проте залишилось ще багато невирішених проблем, які вимагають осмислення та практичного вирішення.

Мета кваліфікаційної роботи – дослідити теоретичні, методичні та прикладні аспекти державного регулювання розвитку підприємництва та сформулювати пропозиції щодо визначення резервів його розвитку.

Мета роботи реалізується через конкретні завдання:

- визначити економічну сутність малого та середнього підприємництва;
- дослідити механізми державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва;
- вивчити досвід зарубіжних держав у реалізації політики державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва;
- дослідити сучасний стан розвитку малого та середнього підприємництва в Одеській області;
- розглянути механізми підтримки малого та середнього підприємництва в регіоні;
- провести SWOT-аналіз стану розвитку малого та середнього підприємництва в Одеській області;
- визначити пріоритетні напрямки реалізації політики державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва в регіоні;
- запропонувати інструменти регіональної політики з розвитку малого та середнього підприємництва в Одеській області.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва.

Об'єкт дослідження – процес державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва в Одеській області.

Методи дослідження. Для проведення дослідження та досягнення поставленої мети використані методи аналізу різних показників, за рахунок яких формується економічне середовище функціонування МСП, визначення факторів впливу та можливих наслідків, метод статистичних порівнянь, графічних зображень планових та фактичних показників, порівняння даних за чисельністю та результативністю роботи МСП.

Інформаційна база дослідження: законодавчі й нормативні акти України, дані Державного комітету статистики України, та головного управління статистики в Одеській області, монографії та періодичні видання щодо проблеми, яка досліджується.

ВИСНОВКИ

Результати проведених досліджень дозволяють зробити такі висновки.

1. Мале та середнє підприємництво здійснює свою діяльність у всіх сферах та галузях національної економіки. Його роль проявляється в реалізації низки функцій: формування конкурентного середовища; надання ринковій економіці гнучкості, оперативності реагування на потреби ринку, мобільності; прискорення реалізації новітніх технічних та комерційних ідей, науко ємкої продукції; створення нових робочих місць і вирішення проблеми зайнятості; пом'якшення соціальної напруги, демократизація ринкових відносин, створення середнього класу.

Вагома роль малих і середніх підприємств у забезпеченні конкурентного середовища, гнучкості національної економіки, зайнятості та доходів населення знайшла свій вияв у здійсненні спеціальних заходів державної політики щодо підтримки розвитку малого бізнесу в Україні.

2. Курс держави, направлений на розвиток малого та середнього підприємництва, зумовлює пошук ефективних та актуальних механізмів державного регулювання його розвитку. Комплекс механізмів реалізації політики державного регулювання якісного розвитку МСП має ґрунтуватися на трьох блоках механізмів: за сферою дії (фінансові, соціальні, інноваційні, економічні), за терміном дії (стратегічні, тактичні, оперативні), за вектором дії (мотиваційні, організаційні).

3. Досвід зарубіжних країн у реалізації політики державного регулювання дозволив визначити основні механізми державної підтримки та стимулювання розвитку МСП. Так, одним із найважливіших напрямків підтримки та стимулювання розвитку підприємництва є створення раціональної системи оподаткування суб'єктів МСП за європейськими стандартами і принципами Європейської хартії малих підприємств.

4. Розвиток підприємництва – один із ключових пріоритетів соціально-економічного та культурного розвитку Одеського регіону. Станом на 1 січня

2019 року в Одеській зареєстровано 131,6 тис. суб'єктів підприємництва, у тому числі 24,7 тис. юридичних осіб та 106,9 тис. фізичних осіб-підприємців. За видами діяльності найбільша кількість суб'єктів функціонувала в оптовій та роздрібній торгівлі 4,9 тис. підприємств (43,1% до загальної кількості), у сфері операцій з нерухомим майном – 2,6 тис. осіб (7,0%).

5. Наявний стан розвитку малого і середнього підприємництва свідчить про необхідність реалізації активної та виваженої державної політики з підтримки подальшого розвитку підприємницького потенціалу, самозайнятості громадян Одеської області та поліпшення бізнес-клімату шляхом розробки та здійснення комплексу відповідних заходів.

6. Головною проблемою, що перешкоджає розвитку малого і середнього підприємництва Одеського регіону, є недостатня ресурсна база як матеріально-технічна, так і фінансова, при цьому спостерігаються високі ризики кредитної діяльності через значну волатильність курсу національної валюти. Крім того, як в країні, так і на місцевому рівні існують характерні секторальні проблеми розвитку малого бізнесу.

Державі необхідно стимулювати розвиток саме тих МСП, які сприяють розвитку регіону. Саме державна підтримка МСП є одним з важливих чинників їх розвитку. Основним діючими видами забезпечення розвитку МСП як на Одещині, як і в цілому в країні залишаються: нормативно-правове, інформаційне, фінансове, організаційне та матеріально-технічне і кадрове забезпечення.

7. В рамках сучасного курсу нашої держави, спрямованого на розвиток МСП, актуальним став пошук ефективних та актуальних методів державного регулювання. Пріоритетними сферами реалізації політики державного регулювання якісного розвитку малого та середнього бізнесу в Одеській області в роботі визначено сільське господарство, ІТ-сектор та туристична діяльність. Запропоновано впровадження заходів з модернізації аграрного сектору. Визначено, що ринок ІТ потребує державного регулювання у готовності до співпраці з галуззю та підтримці сектору МСП, як стратегічного для розвитку

держави; розробці стратегії та проектів розвитку галузі; ефективній боротьбі з корупцією на всіх рівнях. Обґрунтовано основні орієнтири реалізації державного регулювання туристичної галузі, а саме: забезпечення валютних надходжень в країну, а, отже, і наповнення державного бюджету; розвиток суміжних галузей економіки, які прямо або опосередковано пов'язані з туристичною діяльністю; забезпечення збільшення доходів місцевих бюджетів.

8. Пріоритетними завданнями зі сталого розвитку середнього та малого підприємництва в Одеській області є підтримка малого та середнього бізнесу, розвиток організаційних та просторових форм інтеграції бізнесу, а також удосконалення навичок і компетенцій підприємств, зокрема малих та середніх (підприємництва), необхідних для участі у міжнародній торгівлі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV: ред. від 01.02.2020 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. European Commission. *Офіційний сайт Європейського союзу*. URL: http://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/sme-definition_en.
3. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11 вересня 2003 р. № 1160-IV: ред. від 20 жовтня 2019 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>.
4. Баб'як М.М. Розвиток малого і середнього підприємництва у регіоні. *Актуальні проблеми економіки*. 2004. № 12. С. 77-83.
5. Економічний розвиток регіону на основі активізації підприємницької діяльності: монографія / за ред. А.І. Ковальова. Одеса: Атлант, 2014. 178 с.
6. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 : ред. від 12 січня 2015 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
7. Якушева О.В. Економічний розвиток і підтримка малого та середнього бізнесу на регіональному рівні: дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.05. «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка»; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля Міністерства освіти і науки України, Сєверодонецьк, 2017. 288 с.
8. Small Business Act: «Think Small First». URL: http://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendlyenvironment/small-business-act_is.
9. Комяков О.М. Державне регулювання перехідної економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.01.01 «Економічна теорія та історія економічної думки». К., 2000. 19 с.
10. Корецький М.Х. Державне регулювання аграрної сфери у ринковій економіці : монографія. К. : Вид-во УАДУ, 2002. 260 с.

11. Яворська Л.М., Селезень С.В. Економіко-правові тенденції розвитку малого підприємництва в Україні. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2013. №2 (13). С. 134–141.
12. Васильєва Л. М., Бондарчук Н. В. Аграрний сектор: оцінка рівня державної підтримки. *Молодий вчений*. 2015. №1. С. 204-209.
13. Хайруллина А. Аспекты финансов малых предприятий: проблемы развития малого предпринимательства. URL: Режим доступа: <http://www.ufk-invest.ru/statyi/?statiya=66>.
14. Міняйло Н. Гроші на бізнес від держави. В розвинених країнах уряди дають дешеві кредити малим підприємствам. *Аналітичний центр TEKSTI.ORG.UA*. 30.06.2017. URL: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/77577/Groshi_na_biznes_vid_derzhavy_V_rozvyynyh.
15. Модернізація механізмів розвитку малого та середнього бізнесу: монографія / А.І. Бутенко, М.П. Войнаренко, В.І. Ляшенко та ін. Донецьк, 2011. 326 с.
16. Бутенко А.І. Сараєва І.М. Підвищення ефективності державної підтримки підприємництва на регіональному рівні (стан, напрямки, шляхи вирішення) : монографія. О. : Пальміра, 2010. 103 с.
17. Уманець Т., Ольвінська Ю., Лукачова О. Методи і моделі оцінювання розвитку малого бізнесу: мезо- та макрорівень: монографія. Донецьк : «ВІК», 2010. 280 с.
18. Прутська О.О. Ярова Ю.М. Державна підтримка підприємницької діяльності в аграрному секторі України. *Збірник наукових праць ВНАУ Серія: «Економічні науки»*. 2013. №1 (76). С. 112-122.
19. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012р. № 4618-VI: ред. від 22.03.2012 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.

20. Иваний П.В. Государственная стратегия поддержки малого бизнеса в США : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. экон. наук : спец. 08.00.14 «Мировая экономика». Москва, 2012. 32 с.

21. Айзадуллова А. Особенности современного малого предпринимательства в США. *Электронный научно-практический журнал «NAUKA-RASTUDENT.RU»*. 2014. №4. URL: <http://www.nauka-rastudent.ru/4/1326/>.

22. Бей О., Томсон Г. Зарубіжні практики розробки стратегій розвитку малого підприємництва на регіональному рівні. К. : К.І.С., 2013. 48 с.

23. Господдержка малого бизнеса в Японии URL: <http://www.lawru.net/podd/podd6.html>.

24. Мучник А. Государственная поддержка малого и среднего бизнеса в Израиле. URL: <http://vybor.ua/article/Biznes/gosudarstvennaya-podder-ka-malogo-i-srednegobiznesa-v-izraile.html>.

25. Майстро С.В. Сутність та напрями державного регулювання аграрного ринку в зарубіжних країнах. *Державне управління: теорія та практика*. 2006. № 1. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej3/txts/GALUZEVE/06-MAYSTRO.pdf>.

26. Паспорт Одеської області. 2019 р. 76 с. URL: <https://oda.odessa.gov.ua/statics/pages/files/5e4b8e0dd6ec2.pdf>.

27. Соціально-економічне становище Одеської області у 2019 році: статистичний бюлетень. Головне управління статистики в Одеській області, 2020. 43 с.

28. Головне управління статистики в Одеській області. URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>

29. Регіони України: статистичний збірник 2019. Частина I. К.: Державна служба статистики України, 2019. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

30. Регіони України: статистичний збірник 2019. Частина II. К.: Державна служба статистики України, 2019. Україна: статистичний збірник

2019. Частина I. К.: Державна служба статистики України, 2019. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

31. Програма розвитку конкурентоспроможності малого та середнього підприємництва в Одеській області на 2017-2020 роки: Рішення обласної ради від 16 червня 2017 року № 405-VII URL: <http://oblrada.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/957-VII.pdf>

32. Фінансові інструменти розвитку малого та середнього підприємництва міста Одеси. URL: <https://omr.gov.ua/ua/news/218630/>

33. Національна платформа малого та середнього бізнесу. URL: <https://platforma-msb.org/about-us/priority-backlog/>

34. Інституції підтримки підприємництва: концепція, особливості, діяльність. Центр громадської експертизи, Представництво Фонду Фрідріха Науманна в Україні, Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні», 2016. 176 с.

35. Інституції, що забезпечують підтримку підприємництва. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=0ced3c9f-a057-4852-9072-151dd387356a&title=Institutsii-SchoZabezpechuiutPidtrimkuPidprimnitstva>

36. Каталог інституцій. URL: <http://www.lev.org.ua/ua/institutions.html?region=11&type=0&direction=0>

37. Безугла Л. Формування сталого розвитку екологічного туризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2016. Випуск 5. С. 88–92.

38. Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 р. №504-р: ред. від 24.05.2017 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-p#n8>.

39. Стратегія розвитку Одеської області на 2021-2027 роки. *Одеська обласна державна адміністрація*. URL: <https://oda.odessa.gov.ua/social-economic/strategy21-27>.